

ŞÂFÎ'NİN MANZUM KASÎDE-İ BÜRDE TERCÜMESİ

Volkan ARSLAN | ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5639-3649> | varsilanv@gmail.com
Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul-Türkiye / PhD
Student, Istanbul Medeniyet University, Graduate Education Institute, Istanbul-Türkiye
ROR ID: <https://ror.org/05j1qpr59>

Seyfullah KOŞMAZ | ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5663-3806> | s.kosmaz74@gmail.com
Dr., Kalem Vakfı Okulları, İstanbul-Türkiye / Dr., Kalem Foundation Schools, Istanbul-Türkiye

Atıf Bilgisi/Citation: Arslan, Volkan, Koşmaz, Seyfullah. "Şâfî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 34 (Prof. Dr. Hüseyin Akkaya Armağanı) (Haziran 2025), 26-44. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1686065> / Arslan, Volkan, Koşmaz, Seyfullah. "Şâfî's Verse Translation of Kasîde-i Burde". *The Journal of Ottoman Literature Studies*, 34 (In Honor of Prof. Dr. Hüseyin Akkaya) (June 2025), 26-44. <https://doi.org/10.15247/devdergisi.1686065>

Geliş Tarihi/Date of Submission: 28.04.2025

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 17.05.2025

Yayın Tarihi/Date of Publication: 30.06.2025

Değerlendirme/Peer-Review: İki Dış Hakem-Çift Taraflı Körleme/Double anonymized-Two External

Araştırma Makalesi/Research Article

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

Yazar Katkıları/Author Contributions: Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50); Veri Toplanması (CRediT 2) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) Araştırma - Veri Analizi- Doğrulama (CRediT 3-4-6-11); Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50); Makalenin Yazımı (CRediT 12-13) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50); Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14) Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50) / Conceptualization (CRediT 1) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Data Curation (CRediT 2) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Investigation - Analysis - Validation (CRediT 3-4-6-11) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Writing (CRediT 12-13) Author-1 (%50) - Author-2 (%50); Writing – Review & Editing (CRediT 14) Author-1 (%50) - Author-2 (%50)

Benzerlik Taraması/Plagiarism Checks: Yapıldı – Turnitin

Etik Bildirim/Complaints: divanedebiyatidergisi@gmail.com

Çıkar Çatışması/Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir/The author(s) has no conflict of interest to declare

Finansman/Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır/The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansı altında yayımlanmaktadır/Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

ÖZET

Bu makalede klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'e (sav.) duyulan sevginin estetik bir ifadesi olan *Kasîde-i Bürde*'nin şimdiye dek herhangi bir yazma eser kataloğunda müstakil olarak kaydedilmemiş manzum bir Türkçe tercümesi incelenmektedir. Şâfi mahlaslı müellife ait olan bu tercüme, Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa Koleksiyonu'nda yer alan Hâlid el-Ezherî'nin *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye* adlı Arapça *Bürde* şerhinin haşiyesinde yer almaktadır. Bu yerleşim tarzı, manzum tercümelerin klasik şerh literatürüyle olan ilişkisine dair önemli bir örnek teşkil ederken yazma eser kataloglarında sıklıkla göz ardı edilen haşiyedeki metinlerinin tespitine de dikkat çekmektedir. Müellifin kimliği kesin olarak tespit edilememekle birlikte Ispartalı Yâverizâde Kâbilî'nin mecmuasında geçen "Şâfi Efendi" ile muhtemel bir bağlantı kurulmuştur. Tercümenin şekil ve muhteva özellikleri makalede detaylı olarak incelenmiştir. Ayrıca eserin çeviri yazılı metni bu çalışma kapsamında ilk defa ilmi yöntemlere uygun olarak neşredilmiştir. Şâfi'nin manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesini konu alan bu çalışmanın hem manzum *Bürde* tercümeleri geleneğine hem de klasik Türk edebiyatında tercüme ve şerh pratiklerinin birbirine nasıl eklemlendiğine dair katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, *Kasîde-i Bürde*, Bûsîrî, Şâfi, Manzum Tercüme, Yazma Eser, Haşiye.

ŞÂFÎ'S VERSE TRANSLATION OF KAŞİDE-I BURDE

ABSTRACT

This article analyses a verse Turkish translation of the *Kasîda al-Burda*, an aesthetic expression of love for the Prophet (pbuh) in classical Turkish literature, which has not been recorded independently in any manuscript catalogue so far. This translation, which belongs to the author with the pseudonym Şâfi, is included in the margin of Hâlid al-Azharî's Arabic commentary on the Burda, *Şerhu'l-Kawâkibi'd-Dürriyya*, in the Nâfiz Pasha Collection of the Süleymâniye Library. This arrangement is an important example of the relationship of verse translations with the classical commentary literature and draws attention to the identification of texts in the marginalia, which is often overlooked in manuscript catalogues. Although the identity of the author cannot be determined with certainty, a possible connection has been established with "Şâfi Efendi" in the collection of Yâverizâde Kâbilî of Isparta. The verse and content features of the translation are analysed in detail in the article. In addition, the translated text of the work has been published for the first time in accordance with scientific methods within the scope of this study. This study on Shâfi's translation of *Kasîda al-Burda* in verse is expected to contribute both to the tradition of translations of *Kasîda al-Burda* in verse and to the articulation of translation and commentary practices in classical Turkish literature.

Keywords: Classical Turkish Literature, *Kaşîda al-Burda*, Bûsîrî, Şâfi, Manzûm Translation, Manuscript, Haşiye.

Giriş¹

Altı asrı aşkın bir süre boyunca biçim ve tür yönüyle zengin bir geleneği temsil eden klasik Türk edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde önemli yer teşkil etmektedir. Birbirinden farklı ve zengin kaynaklardan beslenmesi, bu edebiyatın oluşmasında ve gelişmesinde etkili olmuştur. Özellikle de İslam dini ve bu din etrafında inşa edilen İslam medeniyeti, klasik Türk edebiyatında dinî muhtevayı havi birçok türün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bilhassa Hz. Peygamber'e (sav.) duyulan derin saygı ve muhabbet, şairlerin ilham kaynağı olmuş; siyer, mevlid, hilye, miraciyye, şefa-at-name, kırk hadis, yüz hadis, bin hadis, esmâ-i Nebî, gazavât-ı Nebî gibi Hz. Peygamber'i konu edinen pek çok tür ortaya çıkmıştır (Kaplan 2010: 10). Gerek nazım gerek nesir sahasında Hz. Peygamber'e duyulan saygı ve sevginin bir tezahürü olarak şair ve edipler, hayal dünyalarının ürünü olan birçok eser kaleme almıştır. Telif eserlerin yanı sıra Arap ve Fars edebiyatında üretilen birçok eser, tercüme ve şerh geleneği kapsamında Türk edebiyatına kazandırılmış ve bu kapsamda yazılan eserler, klasik Türk edebiyatının gelişip zenginleşmesine önemli katkılar sunmuştur.

Kaynak metin olarak klasik Türk edebiyatında köklü bir tercüme ve şerh geleneğinin oluşmasına katkı sağlayan ve etrafında zengin bir tercüme ve şerh literatürü oluşan eserlerden biri de İmâm Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde* adlı eseridir (Yazar 2011: 586-589). Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî'nin [ö. 695/1295-96 (?)] Hz. Peygamber için kaleme aldığı bu eserin tam adı *el-Kevâkibü'd-Dürriye fî medhi Hayri'l-beriyye'*dir. Bununla birlikte eser, *el-Kasîdetü'l-mîmiyye*, *Kasîdetü'l-bürde*, *el-Kasîdetü'l-bür'iyye* gibi isimlerle de anılagelip literatürde daha çok *Kasîde-i Bürde* olarak tanınmıştır (Kaya 2001: 568). "Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün" vezniyle yazılan (Ayçiçeği 2024a: 21) ve on bölümden oluşan eserin beyit sayısı, en eski nüshalarda 160 iken sonraki nüshalarda bu sayı 173 beyte kadar ulaşmaktadır (Ayçiçeği 2020: 14). Genellikle 161 beyit olarak kabul gören eserin 1-12. beyitlerde aşktan şikayet, 13-28. beyitlerde nefsî arzulara karşı kaygı, 29-58. beyitlerde Hz. Peygamber'e övgü, 59-71. beyitlerde Hz. Peygamber'in doğumu, 72-87. beyitlerde Hz. Peygamber'in mucizeleri, 88-104. beyitlerde Kur'ân-ı Kerîm'in yüceliği, 105-117. beyitlerde Mirâç ve sırları, 118-139. beyitlerde Hz. Peygamber'in gazve ve cihadı, 140-151. beyitlerde Hz. Peygamber'e tevessül ve şefa-at, 152-160. beyitlerde ise Allah'a salat, hacetleri arz etme ve yakarış konu edinmiştir (Armutlu 2023:749-755).

Gerek içerdiği dinî ve estetik unsurlar gerek şairin şahsi hikâyesindeki dramatik boyut ve şiirsel üslubunun Türk edebî zevkiyle uyumu sayesinde Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'si, Türk toplumunda geniş bir kabul görmüş; bütün İslam coğrafyasında okuma adabı ve havassı teşekkül eden eser (Ayçiçeği 2024b: 183-189) üzerine haşiye, şerh, tercüme, tahmis, tesbî', taştir, tesdîs ve nazîre gibi pek çok eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerle ilgili Sezer'in (1985) "*İmâm Bûsîrî ve Bürde'si*", Şahin'in (1997) "*Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*", Yazar'ın (2011) "*Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*" adlı tezleri, Kenan Mermer'in (2020) "*Klasik Şerh Geleneğinde Üslup Kasîde-i Bürde Örneği*" adlı eseri, Ayçiçeği'nin (2017) "*Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumı Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri*" başlıklı projesi, yine Ayçiçeği'nin (2024e) "*Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Tahmisleri*", "*Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri*" (Ayçiçeği 2024c), "*Kasîde-i Bürde'nin Farklı Dillere Tercümeleri*" (Ayçiçeği 2024d) adlı makaleleri; Koç'un (2024a), "*Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Şerhleri*" ve "*Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Manzum Tercümeleri*" (Koç 2024b) başlıklı yazıları başta olmak üzere pek çok çalışma yapılmıştır. Bununla birlikte "*Kasîde-i Bürde'nin Mütercimi Meçhul Bir Manzum Tercümesi*" (Kaplan 2023), "*Safâyî Mustafa b. Ali'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi*" (Koç 2024c), "*Le'âlî Mahlaşlı Seyyid Ahmed b. Mustafâ'nın Kasîde-i Bürde Şerhi*" (Yazar 2024), "*Yahyâ b. Abdullâh'ın Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi*" (Türkoğlu ve Sönmez 2025) gibi müstakil çalışmalar yapılmış ve hâlâ yapılmaktadır. Bu bağlamda klasik Türk edebiyatında pek çok şairin *Kasîde-i Bürde*'yi kaynak alarak manzum tercüme kaleme aldığı görülmektedir. Yazar ve Erbil (2024: 859) şu ana değin tespit edilmiş eserlerden hareketle şu listeyi verir:

Bürde'nin şu ana kadar Sayrafi Mehmed (15. yy ?), Abdürrahîm Karahisârî (ö. 1495-96?), Ahmed Rıdvân (ö. 1538 ?), Kemâl Paşâzâde (ö. 1534), Le'âlî (ö. 1563) , Nihâdî (ö. 1587), Şemseddîn Sivasî (ö. 1597), Kemâlâtî (ö. 1606-06'dan evvel), Esâsî (ö. 1631'den evvel), Paşasaraylı Fazlî (ö. 1626-27'den sonra), Hüseyin/ Amasyalı Seyyid Hüseyin (ö. 1640-41'den sonra), Divitçizâde Mehmed Tâlib Üsküdarî (ö. 1679), Cihâdî (17. yy), Abdülhay Celvetî (ö. 1705), Nahîfî (ö. 1738), Abdullâh Hulvî (ö. 1746-47), Ahmed Arifî (ö. 1772-73'ten sonra) Salâhî-i Uşşâkî (ö. 1782), İsmâ'il Müfid (ö. 1802), Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib (ö. 1793- 94'ten sonra), Sûzî Ahmed Efendi (ö. 1830) Halepli Kudsîzâde Kadîrî (ö. 1891), Abdurrahîm Üskübî, Diyarbakırlı Mehmed Sa'îd ö. 1892), Zâtî (ö.?), Na'imî (ö. ?), Alî b. İsmâ'il Babadağî (ö.?) tarafından yapılan tercümeleri ile mütercimi belirsiz 4 manzum tercümesi tespit edilmiştir."

Bununla birlikte *Kasîde-i Bürde* etrafında şekillenen manzum tercümelerin bunlarla sınırlı olmadığı, her geçen gün farklı manzum *Kasîde-i Bürde* tercümelerinin tespit edildiği görülmektedir. Nitekim Koç (2024b) "*Kasîde-i Bürde'nin*

¹ Bu makalenin yazım sürecinde bilgi ve tecrübesiyle bizlere rehberlik eden Prof. Dr. Sadık Yazar hocamıza şükranlarımızı arz ederiz.

Türkçe Manzum Tercümeleri” adlı makalesinde yukarıdaki listeden farklı olarak üçü Safâyî, Turâbî ve Ken’ân mahlaslı şairlere ait, ikisi mütercimi belli olmayan beş *Bürde* tercümesi daha tespit ederek tanıtmıştır. Koç, ilgili makalesinde toplam 39 Türkçe manzum *Bürde* tercümesinden bahsetmektedir. Yeni keşiflerle bu sayının daha da artacağı tahmin edilmektedir. Nitekim manzum *Bürde* tercümelerini bir bütün olarak ele alıp tanıtan çalışmalarda yer almadığı anlaşılan *Kasîde-i Bürde*’nin maznum Türkçe tercümelerinden biri de tarafımızca henüz tespit edilmiştir. Yaptığımız araştırmalar neticesinde Nafiz Paşa Koleksiyonu 00982 numarada kayıtlı bir mecmuada yer alan *Şerhu’l-Kevâkibi’-d-Dürriyye fî Medhi Hayri’l-Beriyye* adlı bir *Bürde* şerhinin haşiyesine istinsah edilmiş olan ve Şâfi mahlaslı bir şaire ait olduğu anlaşılan manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin şimdiye kadar herhangi bir akademik çalışmada konu edilmediği, hakkında herhangi bir çalışmanın bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu çalışma, klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan *Kasîde-i Bürde* etrafında teşekkül edip ilgili literatüre katkı sunacağı düşünülen Şâfi’nin manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesini konu edinmektedir. Bu bağlamda, incelemenin ilk bölümünde çalışmamıza konu olan tercümenin yer aldığı mecmua tavsif edilip tanıtılacak, haşiyede yer alan metinlerle ana metinlerdeki eserler arasındaki ilişki irdelenecektir. Ardından çalışmaya konu olan manzum tercüme ve müellifi hakkında eldeki veriler değerlendirildikten sonra esere ve şairine dair ulaşılan bilgilere yer verilecektir. Akabinde, eser şekil ve muhteva özellikleri yönüyle incelenip eserin çeviri yazılı metni neşredilerek araştırmacıların istifadesine sunulacaktır.

1. Tercümenin Bulunduğu Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa 00982 Numaralı Mecmuanın Tavsifi

Çalışmaya konu olan manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa Koleksiyonu’nda 00982’de kayıtlı bir mecmua içerisinde. Mecmuanın 1^b-35^b sayfa aralığında Hanefî fakihî Ebü’l-Hasen Nûreddîn Ali b. Sultân Muhammed el-Herevî’ye (ö. 1014/1605) ait (Özel 1989: 403) *ez-Zübde fî Şerhi’l-Bürde* adlı Arapça bir *Kasîde-i Bürde* şerhi; 38^a-38^b sayfa aralığında, başlığında Ankaravî İsmâîl Efendi’ye (ö. 1041/1631) ait olduğu belirtilen Arapça bir *Elif-nâme*;² 39^b-93^b aralığında Arap dil âlimi Ebü’l-Velîd Zeynüddîn Hâlid b. Abdillâh b. Ebî el-Vakkâd el-Ezherî’nin (ö. 905/1499) Arapça kaleme aldığı (Arslan 1995: 64) *Şerhu’l-Kevâkibi’-d-Dürriyye fî Medhi Hayri’l-Beriyye* adlı bir *Bürde* şerhi yer almakla birlikte; bu eserin haşiyesinde biri Kemâlpâşazâde’ye (ö. 940/1534) diğeri bu çalışmaya konu olan Şâfi mahlaslı şaire ait olan iki manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi vardır.

Mecmuadaki her iki *Bürde* şerhinin de istinsah kaydı bulunmaktadır. Mecmuada ilk sırada gelen *ez-Zübde fî Şerhi’l-Bürde* adlı şerhin 35^b’deki istinsah kaydına göre, nüsha Zâkirzâde diye bilinen Feyzullâh bin eş-Şeyh Ca’fer Sâdık³ tarafından 1124 yılı Zilkade ayında (Aralık, 1712) Perşembe günü istinsah edilmiştir. Mecmuadaki *Şerhu’l-Kevâkibi’-d-Dürriyye fî Medhi Hayri’l-Beriyye* adlı diğer şerh ise Sultan Mustafâ ve Abdülhamîd Hân (birinci) dönemlerinde Serkalensüve-i şâhî⁴ olan İbrâhîm adlı bir müstensihçe 1191 yılı, Rebiyülevvel ayında (Nisan, 1777), bir Perşembe günü öğle saatlerinde istinsah edilmiştir. Öte yandan mecmuanın ilk eseri olan *Ez-Zübde fî Şerhi’l-Bürde* şerhinin metni ile ondan sonra gelen gerek ana metindeki *Elif-nâme* ve *Şerhu’l-Kevâkibi’-d-Dürriyye* adlı şerh metinleri gerek *Şerhu’l-Kevâkibi’-d-Dürriyye* metninin haşiyesinde yer alan Kemâlpâşazâde ve Şâfi mahlaslı şaire ait olan manzum *Bürde* tercümelerinin farklı müstensihler eliyle istinsah edildiği, yazı tarzı ve imla özelliklerinden açıkça anlaşılmaktadır. Mecmuanın ilk şerhi talik hattıyla istinsah edilmişken diğer eserler nesih hatla istinsah edilmiştir. Mecmuada dikkat çeken bir başka husus ise temellük kayıtları ve mühürlerinin konumudur.

Mecmuanın 1^a sayfasında şahsa ait iki farklı temellük kaydı ve aynı şahıslara ait iki farklı temellük mührü ile vakfa ait başka bir temellük mührü yer almaktadır. Sâlih adlı bir şahsa ait olup 1195/1780-81 yılını veren temellük kaydının hemen altında aynı şahsın mührü yer almaktadır. Benzer şekilde Müderris Eyyüb b. (?) Yahyâ Efendi’ye ait olan temellük mührünün hemen altında “Eyyüb Sâbir” isminin yazılı olduğu bir temellük mührü vardır. Bununla birlikte ilgili temellük kaydındaki isim yeri kazındığından kime ait olduğu tam olarak tespit edilememiştir. Sayfadaki vakıf mühründe ise eserin, Mevlevî şeyhi Seyyid Osman Selâhaddîn el-Mevlevî (ö. 1887) (Kaya 2019: 378) tarafından

² Hem İsmâîl Ankaravî’nin hayatı ve eserleri üzerine yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri olan Semih Ceyhan’ın 2005 tarihli doktora tezinde hem de konuyla ilgili en güncel akademik inceleme niteliğindeki Bestami Bilge’nin 2022 tarihli doktora çalışmasında, müellife ait “*Elif-nâme*” adlı eserin varlığına dair herhangi bir bilgiye yer verilmemektedir. Söz konusu esere her iki kaynakta da rastlanmaması, eserin İsmâîl Ankaravî’ye aidiyetinin mevcut literatür çerçevesinde teyit edilemediğini göstermektedir. Bu bağlamda “*Elif-nâme*” adlı metnin Ankaravî’ye aidiyeti konusunda sağlıklı bir sonuca ulaşılabilmesi adına titiz bir incelemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

³ Zâkirzâde Feyzullâh bin eş-Şeyh Ca’fer Sâdık hakkındaki kısıtlı bilgi, “hattatlarimiz.blogspot.com” sitesinde mevcuttur. Müstensihin Nuruosmaniye Kütüphanesinde 726 numarada kayıtlı İbrâhîm Hanîf b. Mustafâ el-İstanbulî’ye ait (ö. 1189/1775) *Hulâsatü’l-Vefâ fî Şerhi’ş-Şifâ* ile aynı kütüphanede yer alan 1005 numaradaki Ali el-Kârî’ye (ö. 1014/1605) ait *Şerhu’ş-Şifâ bi-Ta’rîfi Hukûkî’l-Mustafâ* adlı eserlerin nüshasını istihzah ettiği tespit edilmiştir (bk. Hattatlarımız, 20 Mart 2025).

⁴ “Tepesi sivri bir cins külah” anlamına gelen (Pakalın 1993: 149), “kalensüve” kelimesi ile kurulmuş olan “ser-kalensüve-i şâhî” terkininin geçtiği metnin bağlamı dikkate alındığında bu ifadenin bir meslek veya ünvanı ifade ettiği anlaşılmaktadır. Ne var ki mevcut literatürde böyle bir kullanıma dair herhangi bir bilgi veya örneğe henüz rastlanamamıştır. Söz konusu terkinin taşıdığı anlamın tespiti, daha kapsamlı araştırmalarla desteklenmeye muhtaç görünmektedir.

Bâb-1 Cedîd Mevlevîhânesine vakfedildiği kayıtlıdır. Öte yandan mecmuada *ez-Zübde fî Şerhi'l-Bürde* şerhinin tamamlandığı sayfadan hemen sonra tek bir elden çıktıkları görülen *Elif-nâme* ve *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı *Bürde* şerhinin başladığı sayfanın hemen öncesindeki 37^a da 27 Zilhicce 1265 (13.11.1849)⁵ tarihli başka bir temellük kaydı ve bu kaydı tamamlayacak şekilde Mehmed Ârif el-Mevlevî'ye (ö.?) ait olduğu anlaşılan bir temellük mührü vardır. Bu bağlamda gerek mecmuada yer alan iki *Kasîde-i Bürde* şerhinin istinsah tarihleri arasındaki 67 (miladi takvimle 65 yıl) yıllık zaman farkı gerek mecmuadaki ilk şerh metni ile ikinci şerh ve onun haşiyesinde bulunan diğer eserlerin farklı müstensihler elinden çıkmış olması gerekse de iki şerhi birbirinden ayıran temellük mühürleri ve kayıtlarının konumu dikkate alındığında; mecmuanın, iki farklı risalenin sonradan bir araya getirilmesiyle oluşturulduğu akla gelmektedir. Bu çerçevede Şâfi'nin çalışmaya konu olan manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesine ilişkin yapılacak tavsif ve değerlendirmelerde, mecmuanın ilk risalesinde yer alan şerhten elde edilen her türlü verinin yanıltıcı olabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak söz konusu kayıtlara dayalı çıkarımlardan özellikle kaçınılması gerektiği, buna karşın gerek haşiyesinde kayıtlı olması gerek aynı müstensih elinden çıkmış olmalarından ötürü *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* şerhine dair kayıtlardan yararlanılabileceği görülmüştür.

2. Şâfi Mahlaslı Şaire Ait Manzum *Kasîde-i Bürde* Tercümesi

2.1. Manzum *Kasîde-i Bürde* Tercümesinin Müellifine Dair Tespitler

Makaleye konu olan ve hakkında yazma eser kataloglarında herhangi bir kayda rastlanmayan manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin müellifi, hatime niteliği gösteren ilave beyitlerin birinde görülebileceği gibi “Şâfi” mahlasıyla anılmıştır. Yine aynı beyitten, şairin Lârendeli olup Mevlevî yoluna mensup olduğu ya da muhabbet duyduğu anlaşılmaktadır:

Dâyimâ meddâhıdır Şâfi Resûl-i ekremûn

Mevlevî Lârendevî neşv ü nemâsı dañı hem (92^b)

Klasik Türk edebiyatının mevcut biyografik ve bibliyografik kaynaklarında “Şâfi” mahlasını kullanan herhangi bir şaire ve eserlerine dair doğrudan bir kayda rastlanmamaktadır. Bununla birlikte, literatürde bu mahlası kullandığı tespit edilen tek şair, şimdilik yalnızca Ispartalı Yâverizâde Kâbilî'nin *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr* adlı mecmuasında yer almaktadır. Kâbilî tarafından 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk çeyreği arasında derlendiği anlaşılan bu mecmuada, Şâfi mahlaslı bir şaire yer verilmiştir. “Şâfi Efendi Kâzî”, “Şâfi Efendi” ve “Şâfi Fermâyed” başlıklarıyla anılan şairin mesleğinin kadı olduğu anlaşılmaktadır (Gülbüz, 2018: 265, 271, 323, 515). İlgili mecmuada toplam dört beyiti bulunan Şâfi'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle birlikte, mecmuanın tertip edildiği dönemde hayatta olduğu değerlendirilmiştir (Gülbüz, 2020).

Gülbüz'ün aktardığı bu bilgiler ışığında, M. 1575-1625 (16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk çeyreği arası) yılları aralığında tertip edildiği anlaşılan söz konusu mecmuada şiirleri bulunan Şâfi'nin bu tarihlerde hayatta olduğu ve bu çalışmanın konusunu teşkil eden manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin 22 Şabân 1012 (25 Ocak 1604) tarihinde kaleme alındığı dikkate alındığında her iki eserde adı geçen Şâfi'nin aynı kişi olabileceği ihtimali akla gelmektedir. Bununla birlikte, mevcut kaynaklardaki sınırlı bilgi nedeniyle bu yönde kesin bir hüküm vermek şimdilik mümkün değildir.

2.2. Manzum *Kasîde-i Bürde* Tercümesinin Nüshasına Dair Tespitler

Çalışmaya konu olan manzum *Bürde* tercümesinin tespit edilen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi, Nafiz Paşa Koleksiyonu'nda 00982-002 numarada kayıtlı olan Arap dil âlimi Ebü'l-Velîd Zeynüddîn Hâlid b. Abdillâh b. Ebî el-Vakkâd el-Ezherî'ye (ö. 905/1499) ait (Arslan 1995: 64) *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı bir *Bürde*

⁵ Mühür Veritabanı'nda Mehmed Ârif el-Mevlevî'ye ait temellük kaydının tarihi H.1265 yerine H.1065 olarak girilmiştir. Ancak söz konusu kaydın yer aldığı nüshanın 1191/1777 yılında istinsah edildiği dikkate alındığında bu tarihlendirmenin hatalı olduğu açıktır. Zira istinsah tarihinden daha önceye ait bir temellük kaydının varlığı, metnin fiziksel üretim süreciyle bağdaşmamaktadır. Bu durum, veri girişinde bir okuma hatasının gerçekleşmiş olabileceğini göstermektedir. Nitekim temellük kaydında geçen “سنه” ibaresindeki nûn harfinin noktasının sıfır olarak algılanması, H.1065 şeklindeki hatalı tarihlendirmenin kaynağı olabilir. Bu görüşü destekleyen bir diğer unsur, Mühür Veritabanı'nda Mehmed Ârif el-Mevlevî'nin mührü ve temellük kaydına ait örneğin yer aldığı Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, AEMnz269 numaralı divanın müellifi Hasan Âkîf'in 1243/1827 yılında vefat etmiş olmasıdır (bk. Yekbaş, 2020). Âkîf'in ölüm tarihi göz önünde bulundurulduğunda temellük kaydının H.1065 yılına tarihlenmesi tarihsel olarak imkânsız görünmektedir. Bu bağlamda, temellük kaydının doğru tarihlendirilmesinin H.1265 olması gerektiği güçlü biçimde ileri sürülebilir. Bu tür kayıt hatalarının, kataloglama süreçlerinde dijital okuma ve görsel yorumlama farklılıklarından kaynaklandığı göz önünde bulundurularak özellikle paleografik unsurların dikkatli bir şekilde analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir.

şerhinin derkenarında yer almakla birlikte; eser, Kemâlpâşazâde'ye ait olduğu tespit edilen başka bir *Bürde* tercümesiyle birlikte kaydedilmiştir. Söz konusu tercümelerin, kütüphane kataloğunda müstakil birer eser olarak kaydedilmemiş olması, tek nüshasına ulaşılan tercümenin bugüne dek fark edilememesine yol açmıştır, denebilir. Bu sebeple eser, doğrudan yazmanın incelenmesiyle tespit edilebilmiştir.

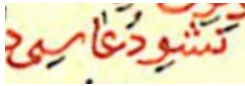
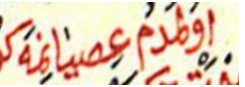
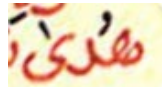
Mecmuanın 40^a sayfasında başlayan eser, 93^a sayfasında son bulur. Bununla birlikte yapılan incelemeler neticesinde mecmuanın muhtemelen tarihin bir döneminde dağıldığı, yeniden ciltlenirken bazı sayfalarının zayi olduğu, bazılarının ise karıştığı görülmüştür. Bu bağlamda mezkur tercümenin 82-87. ve 102-116. beyitleri eksiktir. Sayfaların karışmasına bağlı olarak ise 88 ve 89. beyitler 73^b'de iken 99, 100 ve 101. beyitler 68^a'da kayıtlıdır. Öte yandan *Kasîde-i Bürde*'nin kaynak metninin yaygın nüshalarında yer almamakla birlikte manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin 56 ve 57. beyitleri arasında yer alan aşağıdaki beyit, haşiyede yer alan "hâzihî nüshatü'l-mütercim" notuyla metne dahil edilmiştir:⁶

Tâ tülû' itdükde şems-i zâtı dünyâda anuñ

'Âlemi tıtdı hüdâsı itdi ihyâ-yı ümem (57^b)

Bu bağlamda gerek yukarıda açıklanan hususlar gerek mütercimin kaynak metindeki her bir beyti, yine tek bir beyitle tercüme etme yöntemi dikkate alındığında, her ne kadar mevcut nüshada 147 beyti bulunsun da manzum *Bürde* tercümesi, büyük ihtimalle 162 beyti tercüme, 5 beyti hatime olmak üzere toplamda 167 beyitten oluşmuş olmalıdır. Kırmızı mürekkeple istinsah edilen nüshada, *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı eserde olduğu gibi harekeli nesih hat kullanılmıştır. Bununla birlikte aşağıda örnekleri verilen tablodan da anlaşılacağı üzere gerek harekelemede gerekse de kelimelerin yazımında pek çok kusur söz konusudur.

Tablo 1: Şâfî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesindeki Örnek İmla ve Harekeleme Yanlışları

Örnek İmla Yanlışları		Örnek Harekeleme Yanlışları	
Yanlış Yazım	Doğru Yazım	Yanlış Harekeleme	Kelime
	neşv ü nemā		desm
	umaram		hedy

Bu noktada eserin neşri yapılırken kaynak metindeki anlam ve kullanılan vezin gözetilerek birçok yerde metin tamiri yapılmış; yapılan eklemeler, köşeli parantezle gösterilmiş ve diğer düzeltmelere dair gerekli açıklamalar, dipnotta verilmiştir.

Manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi bittikten sonra eserde hatime yerine geçebilecek beş beyitlik bölümde, eserin 22 Şabân 1012 (25 Ocak 1604) tarihinde telif edildiğine dair şu beyit yer almaktadır:

Biñ on ikisinde târihi bu nazmuñ hem dañı

Oldı Şa'bân'dan yigirmi ikide hatm-i rakam (92^b)

Manzum *Bürde* tercümesine ait müstakil bir istinsah kaydı bulunmamaktadır. Bununla birlikte metnin istinsah tarihine dair birtakım çıkarımlarda bulunmak mümkün görünmektedir. Zira Şâfî'nin manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı bir *Bürde* şerhinin derkenarında bulunması, manzum tercümelerin klasik şerh literatürü içerisindeki konumuna ilişkin önemli bir örnek teşkil etmektedir. Nitekim

⁶ Bu beyit, tercüme metin ile *Kasîde-i Bürde*'nin yaygın olan kaynak metnini karşılaştırmak isteyen araştırmacıların, metinlerarasılık takibini kolaylaştırmak amacıyla kendi bağlamsal bütünlüğü içerisinde beyit numarası verilmeksizin sunulmuştur.

Yazar (2023: 526), tercüme etkinliklerinin her zaman müstakil bir eser/metin olarak oluşturulmadığını, bazen bizzat üreticisi tarafından şerh gibi farklı telif türlerinin içine gömülü olarak ya da bu telif türünün bir parçası olarak konumlandırılabilirdiğini bazen de başta müstensihler olmak üzere üreticileri dışında mâlik ya da okur gibi kimseler tarafından şerhlerin bir parçası haline getirildiğini söylemiştir. Gerek ana sayfadaki şerhin gerek haşiyedeki tercümenin aynı müstensih elinden çıktığı yazı tarzı ve imla özelliklerinden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı şerhin 1191/1777'de istinsah edildiği dikkate alındığında; çalışmamıza konu olan *Bürde* tercümesinin de bu tarihte istinsah edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Böyle bir durumda, 1012/1604'te telif edilen manzum tercümenin, yaklaşık 179 (miladi olarak 173) yıl sonra istinsah edildiği anlaşılmaktadır. İlgili tercüme, haşiyesinde bulunduğu *Bürde* şerhine üretim esnasında değil de malikler ya da okurlar tarafından sonradan eklenmiş olabileceği ihtimali dikkate alındığında ise eserin, telif ve istinsah tarihleri arasındaki zaman farkı daha da artabilir. Bu durum “İncelemeye konu olan nüsha, acaba tarihin daha erken bir döneminde üretilmiş olan aynı muhtevadaki (Ana metinde *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı şerhin, derkenarda ise Şâfi ile Kemâlpasazâde'ye ait manzum tercümelerin yer aldığı bir nüsha) başka bir nüshadan çoğaltılarak oluşmuş olabilir mi?” sorusunu akla getirmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde bu nitelikte herhangi bir nüshaya ulaşılamamışsa da manzum *Bürde* tercümesinin telif yılı (1012/1604) ile nüshanın istinsah yılı (1191/1777) arasındaki azımsanmayacak zaman farkı, böyle bir ihtimalin de mümkün olabileceğini düşündürmektedir.

2.3. Manzum *Kasîde-i Bürde* Tercümesinin Biçim ve Muhtevasına Dair Tespitler

Şâfi mahlaslı şairin *Kasîde-i Bürde* tercümesi, kaynak metnin vezninden farklı olarak remel bahrinde “Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” aruz kalıbında kaleme alınmıştır. Benzer yaklaşımın diğer pek çok *Kasîde-i Bürde* tercümesinde de görüldüğü ve mütercimlerin, tercümelerinde klasik Türk şiirinde yaygın olarak kullanılan vezinleri tercih ettikleri söylenmiştir (Yazar 2014: 261-262). Nitekim klasik Türk edebiyatı çerçevesinde tespit edilen diğer 39 manzum *Bürde* tercümesi incelendiğinde, bu eserlerde toplamda 11 farklı aruz kalıbının kullanıldığı; bunlar arasında en fazla tercih edilen kalıbın, Şâfi'nin de tercümesinde kullandığı remel bahrine ait “Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” aruz kalıbı olduğu görülmüştür. Söz konusu kalıp 14 tercümede daha kullanılmıştır. Bunu sırasıyla Hezec bahrine ait “Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün” aruz kalıbı (7 tercüme), Muzâri' bahrine ait “Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün” aruz kalıbı (6 tercüme) ve Basit bahrine ait “Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün” aruz kalıbı (5 tercüme) izlemektedir. Geriye kalan tercümelerde ise farklı aruz kalıplarının kullanıldığı görülmektedir (Koç, 2024b: 101). Bu veriler ışığında vezin seçimi açısından Şâfi'nin eserinde geleneğin eğilimleriyle uyumlu olduğu ve klasik *Bürde* tercümeleri arasında en çok tercih edilen aruz kalıbını benimsediği söylenebilir. Öte yandan manzum tercüme metinlerinde mütercimlerin veznin tatbiki hususunda görece daha fazla aruz tasarruflarında bulundukları belirtilmektedir. (Yazar 2014: 261-262). Bu açıdan bakıldığında Şâfi'nin de tercümesinde birçok vezin tasarrufuna başvurduğu; bununla birlikte birkaç beyitte kusurlar bulunduğu anlaşılmaktadır.

Mezkûr tercümesinde Şâfi'nin kaynak metne bağlı kalarak kafiye harfi olarak “mîm” harfini tercih ettiği ve mücerred kafiye kullandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca ‘alem, sekam, ‘anem, elem, herem, nedem, şemem, ‘adem, ‘Acem, ne'am, mukteham, kerem, hikem, nesem, ‘izam, rimem, zulem, himem, nıkam, çaram, şanem, kadem, kasem, müstelem, ‘alem, muntazam, şiyem, kıdem, İrem, hakem, selem, harem, kıyem, se'em, şiyem, humem, ümem, ganem, raham, kıram, veham, mün'acem, Selem, kem, hışam, hıdem, ne'am, nedem, selem, kadem, Herem, kalem, kerem, nağam kafiye kelimelerini, kaynak metnin kafiye kelimelerinden ödünçleyerek tercümesinde kullandığı görülmüştür. Bu bağlamda eldeki nüshada tercümeyle dair 142 beyti kayıtlı olan manzumenin 54 beytinde, doğrudan kaynak metindeki kafiye kelimelerinin ödünçlendiği anlaşılmaktadır. Nüshanın eksik ve kusurlu yapısı dikkate alındığında tercümenin muhtemelen 162 beyitlik bir bütünlük arz ettiği ve bu durumda doğrudan ödünçlenen kafiye sayısının daha da yüksek olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Bazen de “fettehim>müttehem”, “muştademi>şadem”, “munkasim>kasem” örneklerinde olduğu gibi kaynak metindeki kafiye kelimelerinin doğrudan değil de dönüştürülerek ödünçlendiği anlaşılır. Manzum tercümeler hakkında değerlendirmelerde bulunan Yazar (2014: 275-280), mütercimlerin kafiye kelimesi seçiminde daha ziyade kaynak metindeki kelimeleri kullanma eğiliminde olduklarını ve kaynak eser kafiyesini türlü sebeplerle dönüştürerek kullandıklarını söyler. Bu bağlamda Şâfi'nin de benzer bir eğilimi benimsediği anlaşılmaktadır. Öte yandan Şâfi, kafiye kelimeleri arasında “disem”, “itmezem” ve “kıram” olmak üzere sadece üç adet Türkçe asıllı kelime kullanmıştır.

Birçok manzum tercümede görülen aynı kafiye kelimesinin yedi beyitten daha az aralıkta tekrarlama hatası (Yazar 2014: 280), Şâfi'nin mezkûr tercümesinde de söz konusudur. Nitekim “ganem” kelimesi aşağıda da görüleceği üzere art arda gelen 117 ve 118. beyitlerde kafiye kelimesi olarak kullanılmıştır:

Bi'şeti aḥbârı kōrkutdı 'adūnuñ ḳalbini
Şayḥa-i şīrāndan ūrkdi şanki aḡfāl-i ḡanem (b. 117)

Nīze-i aṣḥāb ūzre cism-i küffār-ı 'adū
Mīḥ-i ḳaşṣāb ūzre_aşılmış şanasın laḥm-ı ḡanem (b. 118)

Benzer şekilde, 16 ve 20. beyitlerde “hem”; 40 ve 43. beyitlerde “ḥikem”; 68 ve 70. beyitlerde “şanem” kelimeleri yedi beyit aralığı geçmeksizin tekraren kafiye kelimesi olarak kullanılmıştır. Bu durum sebebi her ne olursa olsun şairin kafiye kelimesi bulmada zorlandığı şeklinde yorumlanabilir.

Muhteva yönüyle kaynak metne bağlı kalındığı görülen manzumede; mecazdan uzak, sade bir anlatım tercih edildiği söylenebilir. Bununla birlikte eserde yer yer Arapça ve Farsça tamlamalar da yer alır. “-ḡıl-gil, söyünmek” gibi örnek ek ve kelimelerden de anlaşılacağı üzere metinde dönemine göre az sayıda arkaik unsurlara yer verilmiştir.

3. Şâfî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesinin Çeviriyazı Metni⁷

[Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün]

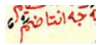
1. [40^a] Zî-Selem'de aḥmadan mı ḥayl-i cīrānı bu dem
Dīdeden cārī olan yaşı sirişt itdūñ bu dem
2. Kāzıma ṭarfından esdi mi yāḥud bād-ı nesīm
Daḥı ḡulmetde İzam'dan yaldurur mı berḳ hem
3. [41^a] Gözlerüñe n'oldı kim aḡlama disem yaş döker
Ḳalbüñe ne oldı ki vecid olur ayıl disem
4. [41^b] Dīde-i nem-nāk u ḳalb-i muḥterik beyninde ḥiç
Zann ider mi 'āşıkān kim 'aşḳı ola münketem
5. [42^a] Desm⁸-i dār ūzre döker miydūñ sirişk olmasa 'aşḳ
Daḥı olmazduñ uyanuḳ zikr idüp bān u 'alem
6. [42^b] Sen nice inkār idersin 'aşḳı ey münkir aña
Şāhid-i 'ādil var iken üstüñe eşḳ ü seḳam
7. Ḥastelikle eşḳden iki ḥaṭ işbāt itdi vecd
Vechüñ ūzre verd-i aşfer birisi reng-i 'anem
8. [43^a] Geldi bir gice ḥayālī gözlerümden gitdi ḥvāb
Cümle lezzātı añar (?) 'aşḳı anuñ virür elem
9. [43^b] Yā beni lev'm eyleyen 'aşḳumda 'özüñ it ḳabül
Ḥālūme inşāf ideydūñ virmez-idüñ baña ḡam
10. Ḥālūmi bildüñ benüm ḳalmadı ḥiç şerḥ-i ḥafī
Cümle aḡyārdañ daḥı dā'-i ḡam olmadı 'adem
11. [44^a] Nāşihā ḥālīş baña pend eyleseñ ḡuş itmezem
Ḳavl-i lā'imden muḥibb olan olur ḡayim aşam

⁷ Metin neşrinde İsam “Tenkitli Neşir Kılavuzu (Osmanlı Türkçesi Metinleri İçin)” adlı eser esas alınmıştır.

⁸ “disem” olarak harekelen bu kelimenin *Kâmûsü'l-Muhîṭ* tercümesinde yer alan ve “Bir nesnenin ucu, köşesi” (Koç ve Tanrıverdi, 2013: 4968) manasına gelen “desm” kelimesi olduğu düşünülmektedir.

12. Şeyb-i nâşih baña lev m itmedi kıldum müttehim
Kim naşihatde tühemden dūr iken pîr-i herem
13. [45^a] Nefsi şū-i erzel-i 'ömrüñ nezîriyle ebed
Mütte'iz olmadı cehlinden aña gelmez nedem
14. Zayf-ı şeybe dahı ihzâr itmedi fi'l-i cemîl
Başuma nâzil olup olmamış idi muhterem
15. Ger bileydüm şeybe tevķîr ü ri'âyet itmezem
Ketm iderdüm sırran aña zâhir olduķda 'alem
16. [45^b] Kim durur baña mu'în râm ide nefsi ser-keşi
Nitekim gâm-ile olur hayl-i câmiḥ râm hem
17. Tâlib olma ma'şiyetle kesr olur şehvât-ı nefsi
Kim ta'âm-ile kavîdür şehvet ü hırş-ı şikem
18. [46^a] Nefs küdek gibidür ihmâl iderseñ dâ'imâ
Anasın emer eger kesseñ kesilür lâ-cerem
19. [46^b] Sen hevâ-yı nefsi men' it kılma vâlî it hâzer
Şâhibin zîrâ helâk eyler yaḥod virür veşam
20. Nefs salmadur çerâ-gâh-ı 'amelde eyle ra'y
Ger ḥalâvet bula mer'âda anı terk itme hem
21. Zehr-i kâtil lezzeti insâna çok taḥsîn ile
Nefsi nâdân bilmedi çerb içre maḥlûṭ dâri(?) sem
22. [47^b] Açlıḡ u toklık fesâdından hâzer kılḡıl hâzer
İmtilâdan şer durur dünyâda çok cû-i şikem
23. Dîdeden yaş dök ki 'işyân ile [t]olmuş-idi⁹ ol
İltizâm it 'işmeti kendüñe lâzım kıl nedem
24. [48^a] Nefs ü şeytâna muṭî' olma ḥilâf it emrine
Pend iderlerse saña anları eyle müttehem
25. [48^b] Bunlaruñ her biri düşmendür muṭî' olma aña
Sen bilürsin ḥile-i ḥaşmı virür saña elem
26. [49^a] Bî-'amel aqvâlûme estaḡfirullâhe'l-'azîm
Bu kavil ol nesle beñzer ki_olmaya cânına¹⁰(?) zâm
27. Saña ḥayr emr eyledüm lîkin ben itmeme imtişâl
İstikâmet it didüm saña velî ben itmezem

⁹ Kaynak metindeki "imtele" fiili göz önüne alınarak nüshada "olmak" şeklinde geçen bu kelime bir istinsah hatası olarak düşünülüp metin tamiri ile "tolmak" şeklinde düzeltilmiştir.

¹⁰ Kaynak metnin ilgili beytinde, neslin akamete uğraması konu edinmiştir. Beyitteki anlam dikkate alınarak ibaresinin "cânına" olabileceği düşünülmektedir.

28. Nāfile zādın müheyyā itmedüm ben ölmedin
Farz olan şavm u şalâtı kıldum ancak lâ-cerem
29. [50^a] Sünnetin terk eyledüm ben leyli ihyâ idenüñ
Tâ veremden pâyları şekvâ idince bîş ü kem
30. Dağı cû'dan beline taş bağlayup nâzûk teni
Buldı [taht-ı] seng-i senginde niçe derd ü elem
31. Ulu taşlar ister-idi ola altundan anı
Zâtı istiğnâ idici gösterürdi anlara¹¹ şemem
32. Ol resûlün ihtiyâcı muhkem itdi zühdini
Tâlib oldu ihtiyâca 'işmet-i hayru'l-ümem
33. [51^b] Nice da'vet eyler anı ihtiyâcı dünyeye
Zâtı olmasa vücûda 'âlem olurdı 'adem
34. Seyyid-i kevneyn Muhammed fahr-ı ins ü cândur
Server-i ehl-i memâlik mefhar-ı 'Urb u 'Acem
35. [52^a] Âmir ü nâhî peyember andan aşdağ kimse yok
Ger "ne'am" dise dimez "lâ" "lâ" dise dimez "ne'am"
36. Ol habîb-i Hâk durur andan şefâ'atdür ümîd¹²
Hevl-nâk ahvâl içün ki olur haşirde muhteşam
37. [52^b] Hâk yolına da'vet itdi tut odur *Hablü'l-metîn*
Kim ki tutdı ol tarîkı tutdı habl-i bî-verem(?)
38. [53^a] Enbiyâ üzre tefevvuk itdi halk u hulkdan
Anlara virilmedi andan olan cûd u kerem
39. Cümlesi şân-ı resûlden iltimâs eyler 'ulûm
Bağrden bir keffe¹³ şu emtârdan bir katre nem
40. Her biri turur katında fi'l-meşel tilmîz
Ağz iderler nokta-i 'ilm ü yahud şekl-i hikem
41. [53^b] Şûret ü ma'nâda kâmindür o zât-ı bî-hemâl
Halk içinde anı maḥbûb itdi Bârî-i nesem
42. [54^a] Cümle evşâf-ı maḥâsinde aña yokdur şerîk
Cevher-i ferd gibi ḥüsni hîç kabûl itmez kasem
43. [54^b] Hâk-ı 'İsâ'da Naşârâ didüğün terk eylegil
Midḥat-i fahr-i cihânda zâhir it dürlü hikem
44. Zâtına lâyık maḥâsin dâ'imâ zikr eylegil
Kadr-i 'âlîsine nisbet eyle evşâf-ı 'ızam

¹¹ Beyitte geçen "anlara" kelimesi her ne kadar kaynak metindeki anlama uygun olsa da vezni bozmaktadır. İlgili kelimenin "ana" şeklinde okumasıyla vezindeki kusurun giderileceği görülmüşse de bu hususta herhangi bir tasarrufta bulunulmamıştır.

¹² şefâ'atdür: şefâ'at durur M.

¹³ bir keffe: +bir katre M.

45. Fazl u ʔadr-i Muştafâ'ya ʔadd ü ʔāyet yok durur
Tâ ki izhâr ide fazlın nâṭıḳ u şâḥib-himem
46. [55^a] Āyet-i 'uẓmâsı ʔadrine göre olaydı ger
Nâmı iḥyâ eyler-idi da'vet olduḳda rimem
47. [55^b] Şol 'amel kim anda 'âciz olur idrâk-i 'uḳûl
Bize teklîf itmedi şefkat idüp ol Zü'l-kerem
48. [56^a] Fehm-i ma'nâsı cihân ḥalkını 'âciz eyledi
Bir ḥaḳîḳatdür ki sırrın bilmedi ehl-i ḥarem
49. Ḥüsni gün gibi ırâḳdan göze gökcek görünür
Ger yakın gelse bakılmaz göz ʔamaşur dem-be-dem
50. [56^b] Ehl-i dünyâ nice idrâk ider anuñ şeklini
Ḥalk-ı 'âlem düşde görürse olurlar muḡtenem
51. [57^a] Ḥalk-ı 'âlem bildüḡi budur beşerdür âdemî
Daḡı ḡayr-ı ḡalk-ı 'âlemdür resûl-i muḡterem
52. Enbiyâ vü mürselîn cümle getürdi mu'cizât
Feyz-i nûr-ı Muştafâ'dandur ʔamusı lâ-cerem
53. Zâtı mihr-i enver ü anlar kevâkib tâb-dâr
Nûrın izhâr eyledi her birisi vaḳt-i zulem
54. [57^b] Zâhir-i pâkine ikrâm it anı zeyn itdi ḡalk
Ḥüsni zîbâ vü beşâşetle vücûdı muḡterem
55. Şan leṭâfetde çiçek durur şerefde hem bedir
Baḡr-ı zâḡirdür keremde dehr gibi pes himem
56. Ululukda ferd-i yektâdur celâli 'âleme
Gösterür merd iken anı 'asker içre muḡteşem
- Tâ ṭulû' itdükde şems-i zâtı dünyâda anuñ
'Âlemi ṭutdı hüdâsı itdi iḡyâ-yı ümem
57. [58^b] Dürr-i dendânı şadefden şan dür-i meknündür
Zâhir olur lü'lü'-i ḡikmet nişâr itdükçe fem
58. Cism-i pâkin kaplayan topraḡa beñzer tîb çok
Devlet anuñ ki o ḡâki koḡa vü bûs ide hem
59. [59^a] 'Unşur-ı pâkîzesinden zâhir oldu mevlidi
İbtidâ vü intihâ¹⁴ pâkîzedür yâ zi'l-kerem
60. [59^b] Ehl-i Fûrs ol gün firâsetle [anı] aḡladılar
Bize şimden şoñra nâzil olur âlâm u niḡam
61. [60^a] Ṭâḡ-ı Kisrâ çatladı küñgür[ler]i oldu ḡarâb
'Askeri cümle perîşân oldu bâ-ḡayl ü ḡaşem

¹⁴ ibtidâ vü intihâ: +ki M.

62. Āteşi gebrüñ söyüñdi tapar iken aña hep
Hem Naşārā'nuñ kesildi şuları hep çekdi ğam
63. [60^b] Sāve bahrı yire geçdi kalmadı şudan eşer
Şuya varan geldi şusuz çekdiler ğayz u sitem
64. [61^a] Cā-yı āteş oldı gūyā hūzn-ile nehri anuñ
Cā-yı cū-yı āb oldı tapduğı nār [u] đaram
65. [61^b] Cümle cin söylerdi envār-ı hūdā rif'atdedür
Dağı haq zāhir olur bāında vü beydāda hem
66. [62^a] Kūr u şağır oldılar küffār u müşrik ol gice
Havf-ı berkı görmedi işitmedi kav-l-i hakem
67. Kāhini bunlaruñ iħbār eyledükde bu sözi
Egri dīni bunlaruñ turmaz cihānda bīş ü kem
68. [62^b] Dağı atıldı felekden ol gice biñ biñ şihāb
Yüzleri üzre düşüp ğod oldı niçe biñ şanem
69. Şubha dek rāh-ı vahiyden leşker-i şeytān u cin
Bir bir ardınca firār itdi kamu oldı 'adem
70. [63^a] Her biri aşhāb-ı fl gibi firār itdi yaħud
Münhezim oldı bir avuç ħāk-ile cünd-i şanem
71. [63^b] Atılan taş dest-i zībāsında tesbīħ eyledi
Şan balık karnında Yūnus itdi tesbīħ-i ħikem
72. [64^b] Da'vetine geldi ağaçlar sücūd idüp revān
Her biri gelürler-idi sākı üzre bī-ķadem
73. Ol ağaçlar gūyiyā yol üzre yazarlardı ħať
Şanki levħ üzre yazardı ħať¹⁵ kitābet bā-ķalem
74. Ebr-i rahmet baş[ı] üzre sāyebān idi anuñ
İssilerden şaklar idi aña eylerdi ħudem
75. [65^b] And içerdüm şol mehe kim iki pāre oldı ol
Bedr-i enver gibi ķalbi eylerem aña ķasem
76. Ğār iħāta eyledi Seyyid'i Bū-bekri hemān
Görmedi küffāruñ anda gözleri oldı zulam¹⁶
77. [66^a] Şādık-ı şiddik ğār içre turur-iken şirār
Dirler-idi ğār içinde yok dur[ur] ašlā nesem
78. [66^b] Zann iderlerdi ħamām u 'ankebūt[ı] perde-dār
Seyyid-i kevneyn üzre devr idüp yapmaz ketem

¹⁵ ħať: ħaťı M.

¹⁶ Metinde "hālūme itdi" şeklinde kayıtlı olan bu ifade mana ve vezin gözetilerek "iħāta eyledi" şeklinde düzeltilmiştir.

79. [67^a] Hâk te'âlâ mekr-i a'dâdan anı hıfz eyledi
Anı muhtâc itmedi kat kat çaķal u serde hem
80. [67^b] Dehrden güç görmedüm ki isteyem andan emân
Lîk irem ol civâr-ı emne oldum muğtenem
81. Devlet-i dâreyne t̄alib olmadum andan velî
Şol 'atâyı istedüm oldur ki hayr-ı müstelem
....
....
88. [73^b] Mu'cizâtı ol resûlün şöyle zâhirdür ki şan
Nâr-ı cem'iyet gice tağ üzre kaldırdı 'alem
89. Dür gibidür mu'cizâtı nazm olına hûb olur
Kâdrine noķşân gelmez olmasa ger muntazam
90. [69^a] Yok durur tûl-ı emel bende medîh-i fazlına
İrüşem anda var-iken niçe biñ cûd u şiyem
91. [69^b] Nazm-ı Kur'an lafz-ı inzâl i'tibârıyla hadîs
Lîk ma'nâ-yı şerîfi oldı mevşûf-ı kıdem
92. Zât-ı Kur'an bir zamân-ile mukayyed olmadı
Andadur aķbâr-ı 'Âd u hem ma'âd-ile İrem
93. [70^a] Ümmet içre dâyim ü i'lâli küll-i mu'cizât
Cümlesi geld ulı oldı 'adem¹⁷
94. [70^b] Âyeti muhkem durur reyb ü gümân yokdur aña
İstemez ehl-i şikâķ aña muhâlîf bir hâkem
95. [71^a] Bir 'adû Kur'an'a olmadı mu'arız âķıbet
Darbdan itdi rücû' u kıldı ızhâr-ı selem
96. [71^b] Anda ki cümle belâķat da'vîsin redd eyledi
Şanki redd itdi ğayûrân dest-i cânî-i harem
97. Mevc-i deryâ gibi vâfirdür me'ânîsi anuñ
Fâ'îķıdur cevherinüñ hûsnile buldı kıyem
98. Andaki olan 'acâ'ib 'addine imkân yok
Her dem iķşâr-ı tilâvet idene gelmez se'em
99. [68^a] Anı çok çok okuyanuñ gözleri rüşen olur
Ben aña didüm [ya]pışduñ ğabl-i hâķķa kıl 'aşam
100. Nâr havfından okursañ âyet-i Kur'an'ı sen
Nûrı itfâ eyler anı şanasın âb-ı şiyem
101. Güyiyâ âyâtı anuñ havzıdur rûy-ı 'uşât
Anuñ-ile ağ olur olmuşdı mişl-i pür-ĥumem
.....
.....

¹⁷ Bu mısırda bir tef'ilelik eksiklik vardır.

117. [76^a] Da'vet itdi Rabb dā'ī kendüye t̄a'at için
Ekrem-i ḥayl-i rūsulle olduk eşrāf-ı ümem
118. [76^b] Bi'şeti aḥbārı korkutdı 'adūnuñ ḳalbini
Şayḥa-i şīrāndan ürkdı şanki aḡfāl-i ḡanem
119. Nīze-i aşḥāb üzre cism-i küffār-ı 'adū
Mīḥ-i ḳaşşāb üzre_aşılmış şanasın laḥm-ı ḡanem
120. [77^a] İster idi kaçmaḡı her biri dirlerdi müdām
Şol laḥım gibi olayduk ḳapdı 'uḳḳāb u raḥam
121. Gicenüñ kaç geçdügin bilmezler-idi ḥavfdan
Tā toḡup işrāk idince çār māh-ı muḥterem
122. [78^a] Ḥāne-i küffāra nāzil oldu şan mihmān-ı dīn
Müşterīdür laḥm-ı a'dāya ḳamu aḳrim ḳıram
123. [78^b] Atlar üzere çeker deryā-yı 'asker her ulu
Birbirine tokınup düşmen atar şan mevc-i yem
124. Bī-riyā eylerdi küffāra 'azābı her biri
Seyf-ile ḥamle idüp küfri iderdi hep 'adem
125. [79^a] Tā dilīrān-ile oldu millet-i İslām u dīn
Gurbet ü tenhāda iken muḥkem ü hem muḥterem
126. Bihterīn şevheridür buldı andan bu dīn¹⁸
Ṭul u öksüz olmadı anuñ için muḥteşem
127. [80^a] 'Asker-i İslām taḡlar gibidür ḡāyet metīn
Şor bulardan nicedür küffār ile olan şadem
128. Daḡı Bedr'e vü Ḥuneyn'e vü Uḥud taḡına şor
Nice geldi kāfire nice fenā gūyā veḥam
129. [80^b] Ol bahādırlar kızıl ḳana boyar şemşīrini
Çalsalar seyf-ile a'dā-yı siyeh-dīni ḳıram
130. Nīze ḥaṭṭıyla ten-i a'dāya yazdılar ḥaṭı
Ḥarf-i cismi bī-nīḳat rumḥ-ile oldu mün'acem
131. [81^b] Şevket-ile her biri mümtāz idi küffārdan
Reng ü bŷy-ile gül oldu şanki mümtāz-ı Selem
132. Bād-ı nuşret bŷy-ı aşḥābı saña ihdā ider
Zann idersin her birin ezhār u envār-ı kem¹⁹
133. [82^a] Her biri at arḳasında şan cibāl üzre dıraḥt
Şedd-i zīn-ile degül bu 'aḳl-ile şābit-ḳadem

¹⁸ Bu beyit vezne uymamaktadır.

¹⁹ Bu mısranın son tef'ilesinde bir hece eksiktir.

134. Dilleri ditrer ‘adūnuñ şadmet-i aşhābdan
Her biri fark eyle[ye]mez ādemi yāhūd ğanem
135. [83^a] Hāk resūlinden kime rūzī ola naşr u zafer
Anı gördükde hirās²⁰ eylerdi şirān-ı ecem
136. Evliyāsın görmedüñ kim olmaya manşūr hīç
Görmedüñ a‘dāsını [sen] olmaya maḫhūr hem
137. [84^a] Ümmetini hışn-ı şer‘inde şıyānet eyledi
Şan ney-istānda esed hıfz etdi evlādın behem
138. [84^b] Ceng iden Kur‘ān‘ile Qur‘ān anı ḥor itdi çok
Mu‘ciz-i bürhān-ile kaṭ‘ oldı çok ‘ırk-ı²¹ hışam
139. Mu‘cize yiter saña vahy olmadın ümmī iken
Kalbüñe naḫş itdi Hākḫ ādāb-ı ‘ilm-ile himem
140. [85^a] Hıdmet itdüm medḥ-ile ola ki ‘afv ola günāh
‘Ömrümi itdi telef eş‘ār u envā‘-ı hıdem
141. Gerdenümde şı‘r ü hıdmet bir kılāde oldı çün
Rāh-ı Hāk‘da anlar-ile olmuşam hedy-i²² ne‘am
142. [86^a] Hālet-i şı‘r ü hıdemde nefşüme oldum muṭī‘
Nesne ḥāşıl itmedüm illā ki āşām u nedem
143. Nefsümüñ ḥüsrānına nāzır oluñ²³ ey kavm-i pāk
Ki_almadum²⁴ dünyā-ile dīni zehī ḥüzn ü elem
144. Her ki ‘uḫbāyı bu dünyā-yı denīye bey‘ ider
Bāṭıl u ‘āṭıl²⁵ durur anuñ gibi bey‘ ü selem
145. [87^a] Nefsüme tābi‘olup gerçi zünūbı işledüm
Līk naḫz-ı ‘ahd-i İslām itmedüm tıtdum ḥikem
146. ‘Ahdi ol serverle itdüm ki Muḫammed’dür adı
‘Ahdine evfā odur ḥalk içre oldur muḫterem
147. [87^b] Cūd u fażlıyla elüm tıtmazısa maḫşerde ger
Āh u vāveylā-y-ile diñ baña yā zelle‘l-kaḫdem
148. Hāşā lillāh ki kapusından uman maḫrūm ola
Yā şu cār-ı rācī rāci‘ ola maḫrūm-ı kerem
149. [88^b] İltizām itdüm cemī‘-i fikretüm medḥinde kim
Zātını ḥoş mültezem buldum ḥalāşa lā-cerem

²⁰ hirās: her ins M.

²¹ ‘ırk: ğark M.

²² hedy: hüdy M.

²³ oluñ: ol ki M.

²⁴ almadum: olmadum M.

²⁵ bāṭıl u ‘āṭıl: bāṭıl-ı ‘āṭıl M.

150. Dest-i dervîş olmadı anuñ ğınāsından tehî (?)
Kim maţar izhâr ider ezhârî ekmâm üzre hem
151. İstemem dünyâ şimârın medh için hem-çü Züheyr
Kim aña el virdi dünyâ eyleyüp medh-i Herem
152. [90^a] Senden özge melce'üm yokdur eyâ ħayra'l-verâ
Ĥâdiş olduċda ģabirde yâ kıyâmetde elem
153. Yâ Resûlallâh benümle câhuñ olmaz teng hîç
Şol zamân ki_anda tecellî Müntâkim beyne'l-ümem²⁶
154. Şemme-i cûduñdan oldu dünye vü 'uċbâ ģamu
Hem 'ulûmuñdan bu 'ilm-i levĥ-i maĥfûz u ģalem
155. [91^a] Zenb için ey nefis çekme rahmet-i Ĥaċdan ümîd
Allâh añmaz (?)²⁷ baĥr-ı ģufrânı ģatında ģatre nem
156. Rahmetin rûz-ı kıyâmetde Ĥudâ ģısm idicek
Umaram²⁸ 'işyânuma göre ide ģısmet ĥikem
157. [91^b] Ĥılma yâ Rabbi ümîdüm 'aksini rûzî baña
Ĥaşrde daĥı ĥesâbum eylegil âsân hem
158. Ĥuluña dünyâda vü 'uċbâda luţf it yâ ilâh
Kim anuñ şabrını hevl-i âĥiret eyler 'adem
159. [92^b] Rahmetüñ emrine emr eyle nebînüñ üstine
Yaĥdura bârân-ı luţf u cûd[un]ı mânend-i yem
160. Daĥı âl ü şaĥbına vü tâbî'ine rahmet it
Her biridür ehl-i ĥilm ü fażl u taĥvâ vü kerem
161. Rahmet it debretdüĝince şâĥ-ı eşcârı şabâ
Hem şütürbân üştüri itdükce şādân bâ-naĝam
162. Biñ on ikisinde târîĥi bu nażmuñ hem daĥı
Oldı Şa'bân'dan yigirmi ikide ĥatm-i raĝam
163. Dâyimâ meddâĥıdur Şâfi Resûl-i ekremüñ
Mevlevî Lârendevî neşv ü nemâsı²⁹ daĥı hem
164. Fażluñ-ile yâ Rab eyle baña tevfiĥuñ refiĥ
Eyle cîrân-ı Resûlullâhı maĥrem dem-be-dem
165. [93^a] Her ki bu ebyâtı okur ya yazar ya yazdurur
Ĥaĥ ģarîĥ-ı rahmet ide her birin rûz-ı elem

²⁶ Bu beyti anlamlandırmak için yardımcı fiile ihtiyaç duyulmaktadır.

²⁷ Metinde şeklinde geçen bu ibare, anlam ve vezin bağlamında “Allâh añmaz” şeklinde okunmuştur.

²⁸ umaram: olmadum M.

²⁹ neşv ü nemâsı: M.

166. Her ki bu ebyâta nâzır oluban inşâd ide
Nâzımına oқыa bir fâtiha ide kerem.

Sonuç

Klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'e duyulan muhabbetin estetik bir ifadesi olarak telif edilen *Kasîde-i Bürde*, yüzyıllar boyunca farklı coğrafya ve kültürlerde çeşitli tercüme, şerh, tahmis ve nazîre çalışmalarıyla edebî hafızada canlılığını muhafaza eden mühim metinlerden biri olmuştur. Bu bağlamda bugüne kadar herhangi bir yazma eser kataloğunda müstakil bir kayıta yer almayan Şâfi mahlaslı şaire ait manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi gerek metinsel özellikleri gerekse istinsah biçimiyle bu geleneğin dikkat çekici bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir.

Mezkûr tercüme, Süleymaniye Kütüphanesi Nafiz Paşa Koleksiyonu'nda yer alan Hâlid el-Ezherî'nin *Şerhu'l-Kevâkibi'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı eserinin hâşiyesinde yer almaktadır. Bu yerleşim tarzı, manzum tercümelerin klasik şerh literatürü içerisinde nasıl bir dolaşıma sahip olduğunu göstermesi bakımından önemli bir örnektir. Şâfi'nin eseri, şerh metninin bütünlüğünü bozmayacak şekilde hâşiyeye kaydedilmiştir. Bu durum, özellikle yazma eser kataloglarında karşılaşılan sınırlılıklara da işaret etmektedir. Nitekim yazma eser katalogları hazırlanırken yalnızca ana sayfadaki metinlerin dikkate alınması, hâşiyede kayıtlı olan müstakil metinlerin göz ardı edilmesine yol açmakta; bu da birçok yazma eserin varlığının tespiti açısından ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Bu itibarla ileride hazırlanacak yazma eser kataloglarında, hâşiyede yer alabilecek müstakil mahiyetteki metinlerin de sistemli bir biçimde taranarak kataloglama süreçlerine dahil edilmesi zaruri görünmektedir.

Müellifin kimliğine dair doğrudan bir biyografik bilgiye ulaşılamamış olsa da Ispartalı Yâverizâde Kâbilî'nin mecmuasında adı geçen "Şâfi Efendi" ile bağlantı kurulabileceği yönündeki veriler, eserin 17. yüzyılın başlarına ait olabileceğini düşündürmektedir. Tercümenin şekil ve içerik bakımından incelenmesi, mütercimnin kaynak metne büyük ölçüde bağlı kaldığını ancak klasik Türk şiirinin estetik kodlarına uygun olarak aruz kalıbı, kafiye tertibi ve sözcük tercihlerinde yer yer tasarrufta bulunduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte vezin kusurları, imla yanlışları ve kafiye tekrarları gibi teknik aksaklıklar da mütercimnin bireysel yeterliliği ve yazma sürecine etki eden muhtemel istinsah hataları açısından dikkate değerdir.

Eserin çeviri yazısı, bu çalışmada ilk kez sistematik biçimde neşredilmiş; metnin kaynak eseriyle mukayeseli biçimde okunabilmesine imkân tanıyacak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca eksik, yer değiştirmiş veya eklenmiş beyitler detaylı şekilde tespit edilmiş; böylece hem metnin bütünlüğü hem de istinsah süreci hakkında sağlıklı bir çerçeve oluşturulmuştur. Sonuç olarak Şâfi'nin manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesi, yalnızca tercüme literatürüne yeni bir metin kazandırmakla kalmamakta; aynı zamanda klasik Türk edebiyatında tercüme pratiklerinin şerh geleneğiyle nasıl iç içe geçtiğini ve metinlerin dolaşım biçimlerinin nasıl çeşitlendiğini de göstermektedir.

Kaynakça

- Armutlu, Sadık. (2023). "Mevlid Türüne Arap Edebiyatından Bakmak ve Medhiye Mevlid Birlikteliğinden Oluşan Eşsiz Bir Eser Örneği: Burdetu'l-Bûsîrî". İçinde *Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu*. ed. Hakan Yekbaş. I/453-461. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, Ahmet Turan. (1995). "Ezherî, Hâlid b. Abdullah". İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 12, 64-65. İstanbul: TDV Yayınları.
- Ayçiçeği, Bünyamin. (2017), "*Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumuna Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri*" Program Kodu: 1002, Proje No: 215K398, TÜBİTAK SOBAG.
- _____, Bünyamin. (2020). "Necîb Efendi'nin Kaside-i Bürde Şerhi: Muhtasar Tevessül (İnceleme-Tevessül'le Karşılaştırma-Metin). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, B. (2024a). "İmâm Bûsîrî'nin Hayatı, Divan'ı ve Kaside-i Bürde'si". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, Bünyamin. (2024b). "Kaside-i Bürde'yi Okuma Âdâbı ve Bürde'nin Havassı". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, Bünyamin. (2024c). "Kaside-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, Bünyamin. (2024d). "Kaside-i Bürde'nin Farklı Dillere Tercümeleri". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, Bünyamin (2024e). "Kaside-i Bürde'nin Türkçe Tahmisleri". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- Bilge, Bestami. (2022). "İsmâ'il Rûsûhî-yi Ankaravî Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atı'l-Letâyif ve Matrûratı'l-Ma'ârif) (V. Cilt) (İnceleme-Metin-Sözlük)". *Doktora Tezi*, Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ceyhan, Semih. (2005). "İsmail Ankaravî ve Mesnevî Şerhi", *Doktora Tezi*, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, Mehmet. (2018). *Sultân-ı Hûbâna Münasib Eş'âr*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58582,sultan-i-hubana--munasib-esarpdf.pdf?0>.
- _____, Mehmet. (2020). "Şâfî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/%20madde-detay/safi-mdiki>.
- Hattatlarımız, ""hattatlarimiz.blogspot.com". Erişim 20 Mart 2025. <https://hattatlarimiz.blogspot.com/2016/08/hattat-seyh-feyzullah-bin-seyh.html>
- Kaplan, Yunus. (2023). Kaside-i Bürde'nin Mütercimi Meçhul Bir Manzum Tercümesi. *Mecmua* (15), 1-31.
- Kaplan, Mahmut. (2010). *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed*, İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Kaya, Mahmut. (2001). "Kasidetü'l-Bürde", İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, 568-569. İstanbul: TDV Yayınları.
- Kaya, Bayram Ali. (2019). "Osman Selâhaddin Dede". İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Ek. C. 2, 378-379. Ankara: TDV Yayınları.
- Koç, Hamza (2024a). "Kaside-i Bürde'nin Türkçe Manzum Şerhleri". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, Hamza (2024b). "Kaside-i Bürde'nin Türkçe Manzum Tercümeleri". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 1: Nüshalar Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- _____, Hamza (2024c). "Safâyî Mustafa b. Ali'nin Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Cilt 2: Metinler*. B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- Mermer, Kenan. (2020). *Klasik Şerh Geleneğinde Üslup Kaside-i Bürde Örneği*, İstanbul: İz Yayıncılık.

- Mütercim Âsım Efendi. (2013). *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*, (haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Özel, Ahmet. (1989). "Ali el-Kârî", İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 2, 403-405. İstanbul: TDV Yayınları.
- Pakalın, Mehmet Zeki. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sezer, İsmail Hakkı (1985), "İmam Bûsîrî ve Bürde'si", *Doktora Tezi*, Konya: Konya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, Ebubekir Sıddık. (1997). "Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkoğlu, Serkan; Sönmez, Hakan. (2025). "Yahyâ b. Abdullâh'ın Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, S. 20, 1-26.
- Yazar, Sadık (2011). "Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği", *Doktora Tezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____, Sadık (2014). "Osmanlı Dönemi Şiir Tercümesinde Karşılaşılan Biçimsel (Nazım Biçimi, Aruz ve Kafiye) Zorluklar". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX: Metnin Halleri: Osmanlı'da Telif, Tercüme ve Şerh*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- _____, Sadık (2023), "Osmanlı Telif Geleneğinde İstilahî ve Amelî Yönden Tercüme ve Şerh İlişkisi", İçinde M. A. Yekta Saraç Armağanı, editör Kaçar Mücahit, İsmail Güleç ve Sadık Yazar, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- _____, Sadık (2024). "Le'âlî Mahlaslı Seyyid Ahmed b. Mustafâ'nın Kasîde-i Bürde Şerhi". İçinde *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si* Cilt 2: Metinler B. Ayçiçeği (Ed.). İstanbul: DBY Yayınları.
- Yazar, Sadık; Erbil, Esmâ. (2024). "Koçhisârîzâde Süleymân Tâlib'in Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 32/32, 853-902.
- Yekbaş, Hakan. (2020). "Âkîf/Müştâk, Hasan Âkîf Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akif-mustak-hasan-akif-efendi>.